

ZNAČAJ NEFORMALNOG OBRAZOVANJA U RAZVOJU MLADIH LIDERA ZA EFIKASNO UPRAVLJANJE PROJEKTIMA

Milena Savković¹, Danijela Ćirić Lalić², Danijela Gračanin³, Maja Petrović⁴, Tanja Todorović⁵

^{1,2,3,4,5}Univerzitet u Novom Sadu, Fakultet tehničkih nauka, Novi Sad, Srbija

¹milena.savkovic@uns.ac.rs, ²danijela.ciric@uns.ac.rs, ³gracanin@uns.ac.rs, ⁴majadjogo@uns.ac.rs,

⁵ttodorovic@uns.ac.rs

Kratak sadržaj: Erasmus+ program predstavlja jedan od najvećih i najznačajnijih međunarodnih inicijativa Evropske unije. Tokom perioda od sedam godina, program pruža finansijsku podršku projektima mobilnosti i saradnje u sektorima obrazovanja, edukacije mladih i sporta. Potprogram Žan Mone, s fokusom na produblјivanje znanja o evropskim integracijama, ostvaruje svoje ciljeve kroz promovisanje nastave, istraživanja i debate o pitanjima Evropske unije. Centralni fokus Erasmus+ programa, a time i Žan Mone aktivnosti, usmeren je na unapređenje ključnih kompetencija i veština u različitim disciplinama visokog obrazovanja.

Osnovni cilj istraživanja predstavljenog u ovom radu je ukazivanje na benefite neformalnog obrazovanja u unapređenju veština i kompetencija studenata u oblasti upravljanja projektima. U radu su predstavljeni rezultati istraživanja sprovedenog nakon održane PM²4EUfunds Trening Akademije okviru projekta „Unapređenje PM² veština i kompetencija za upravljanje projektima“ finansiranog od strane Erasmus+ programa Evropske Unije u okviru Žan Mone aktivnosti. Kroz rezultate ovog istraživanja pruža se uvid u zadovolјstvo studenata održanom obukom, njihovo vrednovanje neformalnog obrazovanja u oblasti upravljanja projektima, kao i uticaj na razumevanje kompleksnosti ove discipline u kontekstu visokoškolskog obrazovanja.

Ključne reči: Upravljanje projektima, Erasmus+ program, Žan Mone Modul, Neformalno obrazovanje

THE SIGNIFICANCE OF INFORMAL EDUCATION IN THE DEVELOPMENT OF YOUNG LEADERS FOR EFFECTIVE PROJECT MANAGEMENT

Abstract: The Erasmus+ program represents one of the largest and most significant international initiatives of the European Union. Over a period of seven years, the program provides financial support for mobility and collaboration projects in the fields of education, youth, and sports. The Jean Monnet subprogram, with a focus on deepening knowledge of European integrations, achieves its goals through the promotion of teaching, research, and debates on EU issues. The central focus of the Erasmus+ program, and consequently Jean Monnet activities, is on enhancing key competencies and skills in various disciplines of higher education.

The primary objective of the research presented in this paper is to highlight the benefits of informal education in improving the skills and competencies of students in the field of project management. The paper presents the results of research conducted after the PM²4EUfunds Training Academy within the project „Enhancing PM² Skills and Competencies for EU Funded Projects“, funded by the Erasmus+ program of the European Union within the Jean Monnet activities. Through the results of this research, insights are provided into the satisfaction of students with the conducted training, their evaluation of informal education in project management, and its impact on understanding the complexity of this discipline in the context of higher education.

Key Words: Project management, Erasmus+ program, Jean Monnet Module, Informal education

1. UVOD

Generacija Z, populacija rođena u eri interneta i pametnih uređaja, igra veoma značajnu ulogu u kreiranju savremenih obrazovnih strategija. Ova generacija, koja je odrasla u doba stalnih tehnoloških napredaka, pokazuje jedinstveni stil učenja, ukazujući na sklonost ka vizuelizaciji, interaktivnim i sažetim oblicima učenja, fleksibilnošću i trenutnim rezultatima. Izazovi za nastavnike visokog obrazovanja ogledaju se u prilagođavanju preferencijama Generacije Z, zahtevajući inovativne pristupe u obrazovanju i stavljanje sve većeg značaja na neformalno obrazovanje [1]. Sa druge strane, može se reći da 2020. godina nije obeležila početak nove decenije onako kako bi bilo ko želeo. Međutim, uprkos neizvesnošću i poremećajima na tržištu, stvorena je atmosfera kontinuiranih promena koja predstavlja katalizator za one koji upravljaju projektima, kako bi konačno transformisali svoje organizacije u pravcu koji vodi ka većem uspehu projekata [2].

Prethodno navedeno ukazuje na sve veću potrebu za transformacijom obrazovanja sa ciljem prilagođavanja promenama koje se dešavaju širom sveta i različitim profilima studenata, te njihovim preferencijama. Univerziteti svetskog ranga razvijaju inovativne programe i nove ideje kako bi unapredili nastavni proces i „ubrzali“ učenje [1]. Tradicionalno obrazovanje, pa čak i obrazovanje koje se fokusira isključivo na prenos znanja i intelektualnih sposobnosti, nedovoljno pomaže u pripremi budućih profesionalaca u upravljanju projektima za razumevanje i suočavanje sa stepenom neizvesnosti i nesigurnosti koji karakterišu današnje upravljanje projektima [3].

Nastavnici sa studijskog programa Inženjerski menadžment, modula Projektni menadžment, Fakulteta tehničkih nauka, Univerziteta u Novom Sadu, prepoznali su potrebu za obogaćivanjem nastavnog procesa kroz pružanje mogućnosti studentima da se uključe u neformalne prakse u visokom obrazovanju. Shodno tome, u decembru 2023. godine je održana prva Trening Akademija u okviru **PM²4EUfunds modula** „Unapređenje PM² veština i kompetencija za upravljanje projektima koje finansira Evropska unija“ (eng. „Enhancing PM² Skills and Competencies for EU Funded Projects“), finansiranog od strane Žan Mone komponente, Erasmus+ programa Evropske unije. **Opšti cilj PM²4EUfunds modula** je da na održiv način promoviše izvrsnost u upravljanju projektima koje finansira Evropska unija, predstavljanjem evropske PM² metodologije kroz edukacije, treninge i aktivnosti diseminacije, koje su namenjene studentima, organizacijama civilnog društva i studentima aktivistima, kao i akademskoj zajednici i široj javnosti. Takođe, ovaj modul teži ka podizanju svesti, usvajanju znanja i veština za uspešnu, isplativu pripremu predloga za finansiranje projekata i razvoj sposobnosti upravljanja radi implementacije projekata koje finansira Evropska unija – u cilju razvoja zajedničkih vrednosti.

Osnovni cilj istraživanja predstavljenog u ovom radu je ukazivanje na benefite neformalnog obrazovanja u unapređenju veština i kompetencija studenata u oblasti upravljanja projektima. U radu su predstavljeni rezultati istraživanja sprovedenog nakon održane PM²4EUfunds Trening Akademije. Kroz rezultate ovog istraživanja pruža se uvid u zadovoljstvo studenata održanom obukom, njihovo vrednovanje neformalnog obrazovanja u oblasti upravljanja projektima, kao i uticaj na razumevanje kompleksnosti ove discipline u kontekstu visokoškolskog obrazovanja.

2. ŽAN MONE AKTIVNOSTI ERAZMUS+ PROGRAMA

Erasmus+ program, pokrenut 1987. godine, predstavlja ključni faktor u podršci obrazovnom, profesionalnom i ličnom razvoju u Evropskoj uniji [4]. Sa više od deset miliona učesnika, program kroz unutarevropska i međunarodna partnerstva doprinosi održivom razvoju, inovacijama, aktivnom građanstvu i jačanju evropskih vrednosti [5], [6] U novom ciklusu (2021-2027), program teži ostvarivanju ciljeva kroz ključne aktivnosti poput mobilnosti (KA1), institucionalne saradnje (KA2) i podrške unapređenju obrazovnih politika (KA3) [6].

Žan Mone (eng. Jean Monnet) aktivnosti, kao potprogram Erasmus+ programa, osnovan je 1989. godine od strane Evropske komisije, odgovarajući na zahtev univerziteta. Tokom trideset godina postojanja, preko pet hiljada projekata unutar ovog potprograma doprinelo je oblasti proučavanja evropskih integracija [7]. Žan Mone se, od samog početka, fokusira na visokoškolske institucije, pružajući podršku više od 9000 nastavnika i 1000 univerziteta iz 100 zemalja. Povezujući akademike, istraživače i kreatore politika, Žan Mone aktivnosti otvaraju nove puteve za profesionalni razvoj, posebno u oblasti poučavanja tema vezanih za podsticaj vrednosti koje zagovara Evropska unija.

U okviru novog ciklusa Erasmus+ programa, Žan Mone komponenta ima za cilj promovisanje izuzetnosti u nastavi i istraživanju studija Evropske unije globalno [8]. Fokusirajući se na poboljšanje ključnih kompetencija i veština u različitim disciplinama na visokoškolskim institucijama, Žan Mone podržava razvoj kurseva, istraživanja, konferencija i publikacija u oblasti studija Evropske unije. Ova komponenta podstiče dijalog između akademske zajednice i tvoraca politika, promovišući izuzetnost kroz različite vrste projekata poput modula, katedri, centara izvrsnosti i tematskih mreža. **Žan Mone moduli**, sa minimalno 40 časova godišnje tokom tri godine, nude kratke nastavne programe usmerene na specifičnu disciplinu ili multidisciplinarni pristup, zahtevajući angažovanje više nastavnika [6], [8].

Potprogram Žan Mone takođe obuhvata sprovođenje aktivnosti u okviru osnovnog, srednjeg ili stručnog obrazovanja, uključujući obuke nastavnika, mreže i inicijative o učenju o temama Evropske unije [8].

3. PM²4EUFUNDS TRENING AKADEMIJA

PM²4EUfunds Training Akademija namenjena je studentima i mladim istraživačima koji su zainteresovani za razvijanje veština u upravljanju projektima. Ovaj dvodnevni kurs je prilagođen polaznicima koji teže da se upuste u oblast upravljanja projektima koji se finansiraju iz sredstava Evropske unije, upoznavajući ih sa osnovnim konceptima PM² metodologije upravljanja projektima koju je razvila Evropska Komisija, naglašavajući njenu primenu u kontekstu projekata finansiranih od strane EU. Sa naglaskom na praktičnu primenu, polaznici prolaze kroz osnovne faze upravljanja projektima: iniciranje, planiranje, izvršenje, praćenje, kontrolisanje i zatvaranje. Kroz analizu konkretnog projekta, korišćenje artefakta i interaktivne diskusije, polaznici dobijaju praktično iskustvo u ključnim komponentama kao što su komunikacija sa zainteresovanim stranama, procena rizika i upravljanje projektima, koje su vitalne za uspeh svakog projekta.

Po završetku, polaznici kursa su spremni da iskoriste moć PM² metodologije, što ih izdvaja u akademskim nastojanjima i potencijalnim karijernim prilikama povezanim sa projektima finansiranim od strane Evropske unije.

Osnovni ciljevi Trening Akademije su predstavljeni u nastavku:

- Sticanje uvida u kompleksne aspekte međunarodne saradnje i njen uticaj na globalni razvoj.
- Upoznavanje sa i razumevanje različitih izvora finansiranja za projekte usmerene na razvoj društva.
- Detaljno upoznavanje sa PM² Metodologijom, koja se smatra globalno prihvaćenim standardom u upravljanju projektima.
- Razumevanje pisanja predloga projekta i upravljanja istim prateći sve faze preporučene PM² metodologijom.
- Upoznavanje se sa najkorisnijim alatima i tehnikama koji će vam pomoći u razvoju i upravljanju projektima vođenim PM² metodologijom.
- Razvijanje ključnih kompetencija i vještina neophodnih za uspešno upravljanje projektima, uključujući komunikaciju, timski rad, rešavanje problema i strateško planiranje.

Trening Akademija je prilagođena i preferencijama generacije Z, kako bi obezbedila relevantno i efikasno obrazovanje u upravljanju projektima, koje je neophodno budućim mladim liderima u 21. veku.

4. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

Istraživanje u okviru ovog rada je sprovedeno nakon održane PM²4Eufunds Training Akademija, a ciljna grupa je odabrana namernim uzorkovanjem, odnosno nju su činili polaznici ovog dvodnevnog kursa. Istraživanje je obuhvatilo kreiranje elektronskog upitnika, njegovu distribuciju ciljnoj grupi i analizu dobijenih rezultata.

Upitnik čini 12 pitanja, od kojih je u okviru šest korišćena je petostepena Likertova skala, pri čemu 1 predstavlja najmanju ocenu, a 5 najveću. Takođe, upitnik je bio anonima, a uzorak čini 18 studenata sa Univerziteta u Novom Sadu, odnosno polaznika Trening Akademije.

5. REZULTATI ISTRAŽIVANJA I DISKUSIJA

U okviru ovog dela rada, biće predstavljeni i ukratko analizirani odgovori učesnika u istraživanju. Svi ispitanici su odgovorili na 11 od ukupno 12 pitanja, pri čemu je 12 učesnika odgovorilo i na poslednje pitanje (pitanje 12), odnosno napisalo komentar u vezi sa celokupnim zadovoljnom tokom Trening Akademije.

U nastavku su ukratko prikazani rezultati istraživanja:

Pitanje 1: „Kako biste ocenili ukupno iskustvo tokom pohađanja Trening Akademije?“

- Prosečna ocena ukupnog iskustva tokom treninga je **4.67**. Od ukupno 18 učesnika, 12 je ocenilo prvo pitanje ocenom 5.

Pitanje 2: „Da li su teme pokrivene tokom obuke bile relevantne i korisne za vaš lični razvoj ili posao?“

- 16 učesnika je ocenilo relevantnost i korisnost tema pokrivenih tokom obuke za njihov lični razvoj ili posao kao „veoma relevantne“.

Pitanje 3: „Kako biste ocenili instruktore u smislu jasnoće prezentovanja i sposobnosti prenosa informacija?“

- 14 učesnika je ocenilo instruktore obuke kao „izvršne predavače“.

Pitanje 4: „Da li smatrate da je obuka bila dovoljno interaktivna?“

- 16 učesnika je ocenilo obuku kao „veoma interaktivnu“.

Pitanje 5: „Kako biste ocenili projektni scenario koji je korišćen tokom trening (studentska aplikacija FTN mStudent)? Da li ste ga smatrali izazovnim i interesantnim?“

- Prosečna ocena projektnog scenarija koji je korišćen tokom treninga je **4.61**.

Pitanje 6: „Koji alat ili resurs tokom obuke smatrate najkorisnijim i najinteresantnijim? (npr. Mapa empatije, SWOT analiza, Izjava o obimu projekta, Analiza rizika, Analiza zainteresovanih strana, PM² projektni kanvas).“

- Odgovori učesnika su u okviru ovog istraživanja raznoliki, a interesantno je izdvojiti da je čak 7 ispitanika navelo PM² projektni kanvas kao najzanimljiviji i najkorisniji alat koji korišćen tokom obuke.

Pitanje 7: „Kakvi su vaši utisci o PM² metodologiji? Da li je smatrate praktičnom, s obzirom na vaše iskustvo tokom obuke?“

- 8 učesnika je izjavilo da je njihov utisak u PM² metodologiji „veoma pozitivan“, dok je 10 navelo svoj utisak kao „pozitivan“.

Pitanje 8: „Kako je obuka uticala na vaš ukupan interes za upravljanje projektima Evropske unije i dizajniranje projektnih predloga?“

- Prosečna ocena utiska učesnika o PM² metodologiji i njenoj praktičnosti je **4.22**.

Pitanje 9: „Na skali od 1 do 5, ocenite značaj ovakvog tipa neformalnog obrazovanja koje se organizuje od strane Fakulteta?“

- Svi učesnici su ocenili pitanje sa najvećom ocenom, ocenom 5.

Pitanje 10: „Na skali od 1 do 5, ocenite da li biste preporučili ovu vrstu obuke nekome drugome?“

- Svi učesnici su ocenili pitanje sa najvećom ocenom, ocenom 5.

Pitanje 11: „Da li biste bili zainteresovani za učešće u budućim obukama koje se odnose na dizajniranje projektnih predloga?“

- Svi učesnici su ocenili pitanje sa najvećom ocenom, ocenom 5.

Pitanje 12: „Molimo vas da ostavite komentar u vezi sa vašim ukupnim zadovoljstvom PM²4Eufunds Trening Akademijom.“

U nastavku su izdvojena dva komentara ispitanika:

- „Obuka je bila je veoma interesantno i vredno iskustvo za mene. Instruktori su bili odlični, bilo je očigledno da su dobro upućeni u temu koja se razmatrala. Dodatno, zanimljiv aspekt su bili praktični zadaci, gde smo mogli razmenjivati ideje sa kolegama koji dele slične interese. Sveukupno, prijatno i korisno iskustvo.“
- „Izuzetno korisno za unapređenje moj karijernog puta. Instruktori su objašnjavali stvari na detaljan i specifičan način, čineći ih lako shvatljivim. Takođe, zaista sam uživala u radionicama gde smo praktično vežbali!“

Na osnovu rezultata istraživanja, može se zaključiti da je PM²4Eufunds Trening Akademija dobila veoma pozitivne ocene od strane učesnika. Ukupno iskustvo tokom treninga ocenjeno je visokom prosečnom ocenom od 4.67, što ukazuje na zadovoljstvo učesnika. Relevantnost i korisnost tema tokom obuke takođe su dobile visoke ocene, pri čemu je većina učesnika ocenila ove aspekte kao "veoma relevantne". Instruktori su ocenjeni su kao "izvršni predavači" od strane većine učesnika, što ukazuje na njihovu stručnost u oblasti. Interaktivnost obuke takođe je ocenjena visokom ocenom, dok je projektni scenario dobio prosečnu ocenu od 4.61. PM² projektni kanvas izdvojen je kao najzanimljiviji i najkorisniji alat tokom obuke, što ukazuje na njegovu efikasnost u praktičnom kontekstu. Utisci o PM² metodologiji su pozitivni, sa prosečnom ocenom od 4.22. Svi učesnici su izrazili visok stepen zadovoljstva i interesovanja za upravljanje projektima Evropske unije, čime je postignut visok nivo angažovanosti tokom obuke. Najviše ocene dobila su pitanja koja se odnose na preporuku ovakvog tipa obuke drugima, značaj neformalnog obrazovanja, kao i na zainteresovanost za učešće u budućim obukama. Prethodno navedeno nam ukazuje na potrebu organizacije ovakvog tipa neformalnog obrazovanja, kroz prepoznavanje značaja istog od strane studenata. Komentari učesnika dodatno potvrđuju zadovoljstvo i korisnost dobijenog iskustva, naglašavajući instruktore, praktične zadatke i raznovrsnost tema.

6. ZAKLJUČAK

Rezultati istraživanja sprovedenog u radu ukazuju na sve veću važnost neformalnog obrazovanja, pokazujući da ovakve inicijative imaju značajan doprinos u razvoju veština, unapređenju karijernog puta i povećanju interesovanja za određene oblasti u domenu upravljanja projektima. Kroz neformalno obrazovanje se mogu probuditi specifična znanja u oblasti upravljanja projektima, koja profesionalce u ovoj oblasti izdvajaju na tržištu rada.

7. ZAHVALNOST

Rezultati prikazani u ovom radu su deo istraživanja u okviru projekta “Unapređenje nastavnih procesa na DIIM kroz implementaciju rezultata naučno-istraživačkog rada u oblasti industrijskog inženjerstva i menadžmenta”, na Departmanu za industrijsko inženjerstvo i menadžment, Fakulteta tehničkih nauka, Univerziteta u Novom Sadu, Republika Srbija.

8. LITERATURA

- [1] M. Hernandez-de-Menendez, C. A. Escobar Díaz, and R. Morales-Menendez, “Educational experiences with Generation Z,” *International Journal on Interactive Design and Manufacturing*, vol. 14, no. 3, pp. 847–859, Sep. 2020, doi: 10.1007/s12008-020-00674-9.
- [2] J. Thomas and T. Mengel, “Preparing project managers to deal with complexity - Advanced project management education,” *International Journal of Project Management*, vol. 26, no. 3, pp. 304–315, Apr. 2008, doi: 10.1016/j.ijproman.2008.01.001.
- [3] N. Ryazanova, V. Naumov, and N. Kamennykh, “Implementation trajectories of environmental education for sustainable development in formal, non-formal and informal education based on eduScrum project management methodology,” in *E3S Web of Conferences*, EDP Sciences, May 2020. doi: 10.1051/e3sconf/202016905002.
- [4] L. Ionescu and S. Buhur, “The Role of the Erasmus + Programme in Higher Education. The Content and the Characteristics of the Erasmus + Programme Budget,” in *CEN 2016 - Opportunities And Challenges For Romanian Economy In The European Space*, Bucharest, 2016.
- [5] L. de Benedictis and S. Leoni, “Gender bias in the Erasmus network of universities,” *Appl Netw Sci*, vol. 5, no. 1, Dec. 2020, doi: 10.1007/s41109-020-00297-9.
- [6] “Erasmus+ Programme Guide,” 2023. Accessed: Jan. 16, 2023. [Online]. Available: <https://erasmus-plus.ec.europa.eu/erasmus-programme-guide>
- [7] D. S. Castilhos, *ERASMUS EXPERIENCES IN THE UNIVERSITIES: THE JEAN MONNET MODULE AT PORTUGALENSE UNIVERSITY*.
- [8] <https://erasmus-plus.ec.europa.eu/programme-guide/part-b/jean-monnet-actions>, “Jean Monnet Actions.”